

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Civilizacije bez sukoba

O Evropi je veoma teško govoriti objektivno. Najprije, Evropa je jedini kontinent koji, po strogim geografskim mjerilima, nije kontinent, nego zapravo samo dio (i to višestruko manji!) najveće kontinentalne mase na planeti, koju čine Azija i Evropa zajedno. U tom kontekstu, definisanje Evrope od samog početka protkano je mitološkim i alegorijskim elementima priče koju Evropa ispreda sama o sebi. U striktnom smislu, kroz cijelu svoju historiju Evropa kreira sopstveni mit o svom identitetu. Pojam Evrope primarno je smješten unutar kulturološkog i političkog referentnog okvira, pri čemu najvidljiviji momenat predstavlja pokušaj distanciranja od sopstvenog realnog identiteta. U istom ovom kontekstu, Evropa nastoji sebe predstaviti primarno kao civilizacijski i demografski realitet koji je sebe gradio po nekom gotovo unaprijed određenom planu. U gotovo svim diskusijama o "identitetu Evrope" dominira teza o nekakvom apriornom, postuliranom kulturnom i demografskom idealu koji Evropa nastoji izgraditi i realizovati kroz svoju historiju. Tako se javljaju najrazličitije priče o Evropi koja je "izum Karla Velikog", koncipirana krajem 8. početkom 9. vijeka, pri čemu je centralna teza da je izvor moderne Evrope zapravo istovjetan idealima *evropskog kršćanstva*. Međutim, ova kao i sve srodne teorije, poptuno previđaju ili ignorišu činjenicu da kršćanstvo nije izvorno evropska, nego azijska religija, odnosno

da je proces pokrštavanja Evrope dug i neravnomjeran proces, koji je u mnogim njenim dijelovima kasnio i po nekoliko stoljeća za širenjem islama. Utoliko je, kao direktno suprotna faktima i realnim historijskim tokovima, apsolutno neprihvatljiva tendencija izričitog odbijanja da se prihvati autentično islamski karakter evropskog identiteta, kao i pokušaji da se Evropa prikaže kao politički i kulturno homogena cjelina.

Nastojanja da se *nastanak moderne Evrope* locira hronološki u vrijeme ranog srednjeg vijeka (dakle, da se poklopi s padom Rimskog carstva), kao "... kosmopolitski proces etničkog pretapanja i miješanja koje je stvorilo demografski relativno monolitnu evropsku populaciju kakva je ona danas"¹ lišena su svake osnove. Najprije zato što je miješanje i pretapanje evropske populacije počelo hiljadama godina ranije, još od neolita, velikim migracijama koje su stvorile ono što moderna demografija naziva *indoevropskim korpusom*, a zatim i zato što intenzivno etničko miješanje evropskog stanovništva nije prestalo nakon pada Rimskog carstva, nego se još većim intenzitetom kroz cijelu historiju nastavilo do danas! Isto tako, neprihvatljiva su i insistiranja da je Evropa svoj identitet iskovala u vrijeme otkrića Novog svijeta, kada je "... kreirala svoj unificirani ego usmjeren na istraživanje, osvajanje i koloniziranje Drugog".² U svakom slučaju, glavni problem ovakvih pristupa jeste što Evropu tretiraju kao unaprijed dat i čak kao *povijesno zadat* koncept koji se

¹ Vidi, Norman Davies, *Europe: A History*, New York, 2007., p.217.

² Enrique Dussel, "Evrope, Modernity, and Eurocentrism", *Nepantia: Views from South*, 2000., 1, No. 3. Inač e ovu simboličku i striktno teorijsku (da ne kažemo *apstraktnu*) definiciju evropskog identiteta, uz tipično ignorisanje historijskih fakata, zastupa više autora takozvane *postmodernističke orijentacije*. Samo po sebi razumije se da su takvi pristupi, koliko god inače bili inspirativni za neke druge vrste analiza, sasvim neupotrebljivi u metodološki sasvim drugačije koncipiranim naukama kakve su historija, sociologija, demografija, kuturologija i politikologija.

gradi kroz opoziciju i negaciju drugačijih i drugih utjecaja (Azije, islama, Oriјenta), dakle to što Evropu kao kontinent i složenu civilizacijsku cjelinu fragmentiraju i reduciraju na samo jedan njezin dio (Zapadna Evropa) nastojeći je izdvojiti iz objektivnih historijskih zbivanja koja su, kao direktni faktori, direktno kreirala moderni identitet Evrope! Njihova osnovna vrijednost u principu ipak nije sporna, sve dok se ima u vidu da je riječ o alegorijama koje otkrivaju duboke sedimente dijaloga, ali i nesporazuma drevnih kultura, konfrontaciju, ali i intenzivnu saradnju duhovnih tradicija. U tom, i samo u tom kontekstu, Evropa se može shvatiti i kao ideja i kao status i kao eshatološki projekt, odnosno, kao *političko-kulturni nacrt*, neka vrsta sistemske proizvodnje heterogenih kulturnih i tradicijskih modela, koji često vode u transkulturalnost kao otpor dominaciji jednog kulturnog modela.³

I upravo u okvirima ovakvog pristupa, uvodna *Priča o tri brata*, inspirisana autentičnom i prosvjetljujuće jasnom intuicijom nastalom na dubokim naslagama kolektivnog ljudskog iskustva, u svjetlu četrnaest stoljeća turbulentne intercivili-zacijske komunikacije triju velikih religija na tlu Evrope, kao njihovog zajedničkog kontinenta, dobila je tamni sjaj drevne alegorije, i opominjuću moć predskazanja arhetipskih obrazaca, čijem istraživanju je Karl Gustav Jung posvetio sve svoje intelektualne i duhovne snage. Koliko god izgledale maglovito, ni alegorija o *tri brata*, ni Jungove hermetične i često sasvim fantozmagorične vizije i snoviđenja pretočene u teoriju o zajedničkom izvoru duše čovječanstva, za autora nisu nimalo izgubile na snazi tokom istraživanja i pisanja ove knjige. Naprotiv, nekakva nedvosmisleno realna *penumbra* – rasplinuta a ipak jasno ocrtana svjetlost pojavila se kao potvrda ovih generalnih sinte-

³ Inspirativna instanca ovakvog pristupa realizovana je u djelu: M. Roberto Dainotto, *Evrope (in Theory)*, Durham, 2007.

tičkih antropoloških uvida, i upravo u njima je prepoznala svoju potvrdu, kao unutrašnju viziju, kao *bljesak evidencije*, i to u samom finalu, kada je sav materijal već bio pred očima a rezultati sumirani. Kažem *upravo u njima*, da bih podvukao činjenicu da se iz perspektive golih strateških interesa i inteligentnih planova militantnih konkvistadora i *real politike* vođene isključivo lukrativim motivima prolazne moći i bogatstva, lišene principa morala i humaniteta, ono što su desetine miliona ljudskih bića obdarenih razumom i sviješću o vječnim vrijednostima četrnaest stoljeća činili jedni drugima upravo pozivajući se na te vječne duhovne vrijednosti – *jednostavno nije moglo suvislo ni povezati, još manje razumjeti i objasniti!*

Jung smatra svojim najdubljim uvidom upravo saznanje o jedinstvenom karakteru ljudske prirode, koji se potvrđuje kroz stalnu borbu:

- 1) *Erosa*;
- 2) *Težnje ka moći*, i nastojanja da se *ljudska psiha uzdrmana ovakvim numiznim iskustvom unutrašnjeg sukoba vrati u stanje*
- 3) *Nirdvandva*, izvornu slobodu duše od suprotnosti, da se *konac za koji se držimo ne bi prekinuo*.

Sve tri ova najmoćnija impulsa Junga direktno *podsećaju nasinove-otpadnike jednog istog oca*. U Frojdu, svom nesuđenom duhovnom ocu (Frojdovu direktnu punudu da postane njegov duhovni nasljednik Jung je odbio)⁴ Jung je prepoznao dogmatiskog sljedbenika teze o *ekskluzivnim pravima samo jednog sina*, dakle o pravu na premoć samo jedne od naših temeljnih potre-

⁴ “Zaista je upadljivo da ste me one iste večeri kada sam Vas formalno usvojio kao svog najstarijeg sina, miropomazavši vas za svog nasljednika i krunskog princa – *in partibus infedilium* – da ste me baš tamo i baš tada lišili mog roditeljskog dostojanstva...”, Frojdovo pismo Jungu, 16. april 1909.

ba, lišavajući druga *dva sina* svih njihovih prava i svoje svemoći *Oca*. O tome Jung daje detaljna tumačenja. Tipičan primjer je njegova reakcija na Frojdovu hipotezu da je faraon Amenofis IV uništio ukrase na spomenicima s natpisom svog oca, i da se u pozadini njegovog osnivanja monoteističke religije zapravo krije *kompleks oca*. Jung je bio zaprepašćen ovim jednostranim i krajnje simplificiranim Frojdovim tumačenjem. Pokušao je odbraniti stav da je Emenofis bio stvaralačka i duboko religiozna ličnost, *čiji se postupci ne mogu objasniti netrpeljivošću prema ocu*. Naprotiv, istakao je Jung, ovaj faraon se sa strahopoštovanjem odnosio prema svom ocu, a njegov rušilački žar bio je usmjeren samo protiv onih spomenika koji su bili posvećeni bogu Amonu, vrhovnom bogu u politeističkom kalendaru drevnih Egipćana.⁵ Proglasiti borbu za vrhovni princip života znači oduzeti pravo ostalim jednako važnim potrebama života kao što su ljubav i kontemplacija, smirenost, ravnoteža i sklad. To znači legitimirati rat u svim formama, pa i rat do istrebljenja, ukinuti svaku supstancijalnu diskusiju o jednakim pravima i osloboditi *pobjednika* ne samo svake odgovornosti nego i same ideje o njegovoj mogućoj krivnji! To znači eksplicite priznati stvaranje države i stvaranje armije za forme legalizovanog kriminala bez ikakvih ograničenja i sankcija! I zaista, ko je još čuo da je neki pobjednik u ratu bio proglašen krivim!? *Nevinost pobjednika* kao univerzalna prezumpcija jedna je od strašnih potvrda da naša historija odavno ne voli sve *tri svoja sina podjednako!* Ali upravo zbog ovog svojeg suštinski privilegovanog statusa i nekritičkog favorizovanja, bez obzira na sredstva kojima je postignuta, svaka pobjeda, a pobjeda u ratu pogotovo, mora biti podvrgnuta veoma detaljnoj moralnoj provjeri! Jer, nismo li zato izmislili onu duboko amoralnu frazu da je *u ratu*

⁵ Oširnije u: Karl Gustav Jung (1989). *Sećanja, snovi, razmišljanja*. Budva: Mediteran, str. 156–160.

sve dozvoljeno! To što smo dodali da je i u *ljubavi sve dozvoljeno* samo otežava našu situaciju, jer smo očigledno i ljubav degradirali na nivo nasilja, koje je neka vrsta ratnog pohoda sa samo jednim prihvatljivim ishodom: našom pobjedom. Da! Zapravo sa dva ishoda. Onaj drugi završava: *porazom protivnika*.

Realno stanje i konvulzivne aspekte evropske historijske realnosti tokom posljednjih petnaestak stoljeća, posebno u svjetlu ratova oko *pravovjernosti sopstvene religije i krivovjernosti svih drugih religija*, treba tumačiti velikim dijelom ne samo ekonomskim i političkim, pa ni striktno kulturnim i religijskim faktorima, nego u znatnoj mjeri upravo upućivanjem na važnost psihijatrijskog i socijalno-psihološkog momenta. Evropa je suočena s kontinuiranom promjenom doživljaja sopstvenog identiteta, u kompeticiji tri *odbačena sina*, koji se bore za status jedinog legitimnog, legalnog, *pravovjernog* nasljednika zajedničkog Oca – Boga! Prožeta tako intenzivnom religioznošću, opsjednuta svojim psihološkim projekcijama, ta i takva Evropa nije sebi ni jednog trenutka postavila ključno teološko pitanje: *Zar Bog može imati nelegitimnog sina?* Nužnost proglašavanja druga dva pretendenta za *sinove-otpadnike* nužno vodi i ka povremenom proglašavanju oba druga *brata* za *bete noire*, još češće za opasnost po vlastitu poziciju princa nasljednika, a otuda, jednako logično, vodi i ka povremenim udruživanjima dvojice protiv trećeg *brata!* Miran rasplet i uspostavljanje psihološke ravnoteže Evrope mogući su samo kroz prekid borbe za apsolutnu vlast jednog i prihvatanje legitimnosti i jednakih prava sve tri brata, svejedno da li alegorijski, ili konkretno, kao punu afirmaciju kulturne i religijske različitosti – dakle, kroz svjesno pomirenje i prihvatanje jednakosti prava sve tri *brata*. To konkretno i direktno znači, kroz – *izbjegavanje krajnosti*.

Razlozi za brigu

Od laži se može sasvim dobro živjeti, ali živjeti se može samo – *za istinu!* Sasvim je jasno da je saldo s brigama savremene Evrope neuporedivo veći, nego sitna moneta vedrih nadanja. Dogma ekskluzivne dominacije (jedne kulture, jedne religije, jednog političkog modela, jedne monetarne politike), koja je Evropu dovela do ovakvog stanja i današnjih briga, nije nepoznata Evropi. Dapače, Evropa je njen, ako ne rodno mjesto, a ono svakako najbolji rasadnik i baštovan, koji je ovu biljku odnjegovao brižljivije i bolje nego bilo ko drugi i raširio je kao svoj prepoznatljiv cvijet po cijelom svijetu!

Ukazati na ovu izrazitu diskriminaciju kada je u pitanju vjerska komponenta u svim okolnostima, pa čak i kada je riječ o počiniteljima masovnih zločina, govoriti o primjerima okupacije i okupatora, i u terminima žrtava i zločinaca, nikako ne znači dolijevati ulje na vatru vjerske netrpeljivosti. Naprotiv, prećutkivanje, zataškavanje, zabašurivanje, minoriziranje ovih komponenti predstavlja upravo sipanje kerozina na tu istu vatru! Jer, zaista ne samo da ne može biti slučajno nego se apsolutno ne može tolerisati činjenica da su u praktično svim evropskim medijima bez izuzetka, s jedne strane, svi počinitelji sličnih zločina *islamski teroristi*, dok ni jedan jedini nije *kršćanski terorista!*? Nije to čak ni notorno potvrđeni antiislamist i ubica 77 mladih ljudi, svojih sugrađana, Anders Behring Breivik,⁶ nije to ni anonimni vojnik koji

⁶ Kojem, upravo dok pišem ovu fusnotu, danas, 16. aprila 2012. počinje suđenje i na kom je u uvodnoj riječi istaknuto da je on *zalutalo ljudsko biće koje bez obzira na to zaslužuje da bude prihvaćen kao ljudsko biće i tretiran kao ljudsko biće! I da mu bude data šansa, koja pripada svakom ljudskom biću, da slobodno objasni svoje motive i obrazloži svoje stavove!* Uzvišeno, plemenito, u najboljem smislu, i humanističkom, i moralnom, i religioznom. Jesmo li išta slično čuli na suđenju muslimanima koji su makar samo pripucali na javnom mjestu? Jesmo li to čuli o maloljetnim unucima predsjednika Sadama Huseina, ilikćerki predsjednika Muamera el-Gadafija i njenoj djeci od 3, 5 i 7 godina, pobijenim bez suda, i uz

je u afganistanskom selu pobio i zapalio devetero djece i njihove majke, ukupno 16 ljudskih bića, samo zato što su muslimani, nisu to ni vojnici koji su palili *Kur'ani kerim*, ni oni koji su urinirali po pobijenim muslimanima u Afganistanu! Čemu može voditi ova- kva drastična diskriminacija u prezentiranju identiteta počinite- lja, nije teško pogoditi: upravo onome čemu je dovela! Satanizi- ranju muslimana, širenju antiislamskog raspoloženja, usvajanju negativnih predrasuda o islamu i muslimanima, s jedne strane, i apriornoj naklonosti i simpatijama prema svima onima koji pro- gone, napadaju ili šire neistine o islamu i muslimanima. Saop- štavanje podataka o religijskom identitetu počinitelja i njegovo javno potenciranje nikako ne može biti jednostran akt, nego se mora ili potpuno izostaviti ili prezentirati u svim slučajevima bez izuzetka! Jasno ukazivanje na ovu činjenicu znači jasnu opome- nu budućim vojnim akcijama ili zločinima, da svjetska javnost glasno čuje vjersku pripadnosti učesnika, kako zemalja agresora tako i zemalja žrtava agresije, I sa mnogo većim izgledima da se ubuduće takve akcije neće tumačiti drugačije nego kao svjesno nasilje motivisano vjerskim pobudama i mržnjom. Tek puna svi- jest o identitetu i žrtava organizovanog državnog nasilja i počini- telja takvog nasilja može iznijeti istinu pred oči javnosti, koja još uvijek ima izgovor da se pravi da ne zna ili nije na to tako gledala, osvijestiti aktere i navesti ih da se vrata modelima kulturne sa- radnje i razumijevanja među religijama, što je prvi, koliko bitan toliko i dovoljan, korak da se izbjegne planetarni međureligijski sukob i spasi svijet i sve njegove civilizacije.

Govoreći o civilizaciji: nezaobilazna kao beskrajno dosa- dan ali bezazlen poznanik, samo mnogo dosadnija i nimalo

trijumfalističke morbidne dokaze kao što su bile fotografije koje su potvrđivale identitet ubijenih maloljetnih unuka predsjednika Sadama Huseina? Konačno, da li se uopšte pomislilo da se šansa *koja pripada svakom ljudskom biću*, a u sk- ladu s ključnim dokumentima o ljudskim pravima, pruži i Osami bin Ladenu?

bezazlena knjiga *The Clash of Civilizations* (*Sukob civilizacija*) svoj oksimoronski naslov podmetnula je pobornicima rata i pokorovanja slabijih kao krunski argument opravdanosti njihovih sumanutih ideja i planova. Jer, *civilizacija* je po definiciji stanje najviše kultiviranosti ljudskog društva. Civilizirano ponašanje sasvim jasno čuva ovaj etimloški kontekst, jer se čak i podizanje glasa, o vikanju i mlataranju rukama da ne govorimo, s pravom proglašava za *necivilizirano ponašanje*. Dva čovjeka koja se tuku na ulici, pa čak ni dva boksera koji boksuju u skladu s propisima, ipak niko neće proglasiti akterima nekog civiliziranog čina. Podrigivanje i glasno mljackanje za stolom, šmrkanje u maramicu ili čačkanje zuba poslije jela, također ne zaslužuju epitet civilizovanog ponašanja. A evo knjige koja jeskoro cijeli svijet iz prve ubijedila da su dvije velike civilizacije u stalnom sukobu, u ratu do istrijebljenja, dakle u akciji prema kojoj su sva ona vikanja, mlataranja rukama, useknjivanje i ulične tučnjave, suptilni vrhunci najprefinjenije etikecije besprijekorno usklađeni sa standardima civilizovanog ponašanja!? Knjige čiji autor, osim što *viče i mlataru rukama*, ne nudi ni jedan jedini dokaz o tome da uopšte razlikuje pojmove civilizacije i varvarizma. Povrh svega, njegovi stavovi prezentirani u ovoj knjizi direktno protivrječe svim činjenicama; Hantigton se nije potrudio da sakrije pravi cilj svog ideološkog poduhvata; što bi se reklo žargonom boksera, *telefornirao je* koga će udariti i gdje planira da taj udarac plasira. Riječ je o direktnu u lice islama, a cilj je da svijetu pri tome demonstrira koliko je islam zapravo opasan i koliko je mudro bojati ga se. Sasvim pojednostavljeno,⁷ knjiga objavljuje planeti strašnu i opasnu vijest: *Da, istina je!*

⁷ Iz razloga ekonomičnosti ovog teksta, a zatim i s obzirom da ovaj autor i njegova najpoznatija knjiga nisu neposredna tema našeg razmatranja, detaljnu kritičku analizu knjige *The Clash of Civilization* Semjuela Hantigtona (Samuel Huntington), prezentirat će, vjerovatno uskoro, nova knjiga F.M.

Bojte se! Avet kruži svijetom, avet islamizma! Islam i kršćanstvo su u vječnom sukobu koji ne prestaje, a danas, kada je islam opasniji nego ikada, moramo biti spremni na *posljednji obračun*. Čuli smo šta priča. Sada otvorimo oči i pogledajmo! Nigdje na planeti nisu u ratu makar jedna muslimanska s kršćanskom, odnosno, ne-muslimanskom državom. Najveće islamske zemlje kao što su Indonezija i Pakistan, Turska, kao i Saudijska Arabija i Emirati, svakako najutjecajnije u islamskom svijetu s obzirom na svete gradove Meku i Medinu, saveznici su kršćanskih zemalja, odnosno SAD-a. Ni jedna muslimanska država nije napala nemuslimansku, ali dvije muslimanske države jesu pod okupacijom nemuslimanskih država, dok je treća uništena kao suverena država vazдушnim bombardiranjem. Ukupna vatrena moć (uz rezervu da se razlike u nuklearnom i raketnom naoružanju jednostavno ne mogu komparirati jer nema smisla taj odnos predočiti kao mogućnost da jedna strana – neislamska – totalno razori drugoj strani – islamskoj – sve objekte i pobije sve stanovništvo, recimo 3500 puta, a ova njoj, opet recimo 0.25% puta i to samo jednom!?) svih muslimanskih država je praktično negdje oko 0:10.000. Kakogod da se pogleda, svi relevantni parametri idu mnogostruko u prilog ne-islamskom svijetu, a na štetu islamskog. Ako se ovo ozbiljno i zdravog uma pogleda, neshvatljivo je kako to da islamski svijet ne trubi na sve trube svijeta o opasnosti koja mu prijeti od ne-islamskih zemalja, koje su stotruko i još više nego stotruko nadmoćnije u svemu što je prijeteće, kobno, letalno! Čak ni jedna od članica Savjeta bezbjednosti UN-a nije muslimanska država, dok sve zajedno, sa svih svojih 1.8 milijardi stanovnika, nemaju svog predstavnika! Za to vrijeme, jedna ne-muslimanska država sa 60 miliona, i druga sa oko 70 miliona stanovnika, jesu članice ovog tijela i imaju pravo na veto! Katastrofalna disproporcija u realnim snagama i kapacitetima političke i destruktivne moći neislamskih zemalja, koja je objektivno relevantna upravo iz

perspektive priče o tome kako te iste islamske države, koje su u svakom pogledu hiljadama puta slabije od neislamskih, predstavljaju najveću prijatnu ne-islamskom dijelu svijeta, u startu čini svaku takvu priču smiješnom. Pa ipak, ta priča se prihvata kao istina, što bi se reklo – *pije vodu*, prihvata se kao realna, s njom se kalkuliše u strateškim procjenama i operira u elaboracijama globalne političke i geostrateške situacije??? Kako je to moguće? Stvarno kako? Čitalac ima pravo da pogađa samo jednom! Pogodili ste! Da, upravo to je odgovor za krajnji cilj i pravi izvor priče o *Clashu/sukobu civilizacija!*

Dodatni ozbiljni razlog za brigu jeste i činjenica da se tezom o navodnom “nepomirljivom religijskom antagonizmu” veoma opasno stimuliše ideja nekakve osvete koja ne zastarjeva nikada i koja je transhistorijska! U mitološkoj priči *Sedmerica protiv Tebe* sinovi poginulih sedam kraljeva, nazvani *epigoni*, na sebe preuzimaju zadatak koji njihovi očevi nisu mogli dovršiti, žive samo da bi grad Tebu konačno porušili. *Epigonska struktura svijesti* lahko je prepoznatljiva u savremenim iracionalnim pozivima da se osveti za poraze u *krstaškim ratovima*, za *poraz na Kosovu 1389...* i da se u to ime, danas, stotinama godina poslije tih događaja, preduzimaju novi krstaški pohodi protiv muslimana, da se vrše masovna ubistva, pravdaju progoni, genocidi i sve vrste diskriminacije nad muslimanima.

Evropa ima sve potrebne preduslove, padove u ambise varvarizma i uspone u najviše sfere civiliziranosti, leleke za bezbrojnim žrtvama najstrašnijih zločina i najuzvišeniju odu radosti principima multikulturalizma, i zato je danas na Evropi historijska šansa da u potpunosti internalizira i od srca prihvati istinu o svom koliko neislamskom toliko i islamskom identitetu, i da svijetu dokaže istinu da je postojanje bez sukoba jedini način na koji civilizacije potvrđuju svoju civilizacijsku suštinu. Kada to shvati i bude dovoljno zrela da ga prihvati kao jedinu

opciju dostojnu ljudi, Evropa će sebe potvrditi *in actu et in toto* – na djelu i u cjelini, kao kontinent civilizacija bez sukoba, s uzajamnim poštovanjem i samopoštovanjem velikih kulturnih i duhovnih tradicija na kojima je izrasla!

Na samom kraju

Petnaest stoljeća evropske islamske državnosti, i preko 2800 godina sabranih u tradiciji evropskih islamskih država El-Endelusa, Osmanlijske države, Krimskog, Kazanskog i Astrahanškog kanata! To je investicija, ulog i legat kojim se Evropa može i treba s punim pravom ponositi! U sklopu autentičnog razumijevanja evropskog islamskog identiteta, treba još jednom podsjetiti na nekoliko ključnih činjenica, (po pravilu ispuštenih, zaboravljenih, ignorisanih, namjerno prećutanih, svejedno), iz svih tumačenja koja insistiraju na ekskluzivno i monolitno kršćanskom karakteru Evrope i neevropskom karakteru islama:

- 1) U odnosu na određivanje kategorije “autohtono evropsko stanovništvo” važeća demografska teorija govori o *indo-evropskom* porijeklu stanovnika Evrope. Dakle, navodno autohtoni, Evropljani su u ogromnoj većini porijeklom iz srednje Azije, Indije, s iranskih visoravni, što direktno znači da zapravo nisu autohtoni! (Za ilustraciju: koliko danas ima autohtonih stanovnika u Švicarskoj i kako se oni nazivaju, kakav društveni status imaju?). U istom ovom kontekstu, to bi značilo da ugro-finski narodi, Bugari, Germani, Slaveni, Romi itd. *nisu* nimalo više autohtoni evropski narodi, nego što su to, primjerice, Turci, jer su svi oni, kao i mnogi drugi “autohtoni” evropski narodi, došli iz istog dijela svijeta!?
- 2) U odnosu na “autohtono evropski karakter kršćanstva” i “neevropski (orijentalni) karakter islama”, gotovo je smi-

ješno podsjećati da su sve tri velike monotesitičke religije *neevropske po svom porijeklu*, i da, stoga, ni jedna ne može, bez flagrantnog negiranja činjenica, sebe proglasiti za evropsku više nego druge dvije, pogotovo što su sve tri nastale u istom dijelu svijeta i iz istog, potpuno neevropskog korijena, dakle kao semitske *abrahamovske/avramovske/ibrahimovske* emanacije.

- 3) U vezi s prisustvom kršćanstva i islama na tlu Evrope treba znati da kršćanstvo nije stiglo u cijelu Evropu prije nego islam. Postepeno primanje kršćanstva bilo je toliko neravnomjerno da su veliki dijelovi Evrope već imali tradiciju postojanja evropskih manjih i većih islamskih država (od emirata na Kavkazu osnovanog 658. godine, preko emirata na Kreti, Siciliji, i drugim velikim otocima Mediterana, do El-Endelusa, koji se, uz cijelu Iberiju, povremeno prostirao i na dijelove Francuske, Italije i Švicarske), dužu od puna tri stoljeća, prije nego što su Skandinavija, Rusija, dijelovi Njemačke i Poljske, Ukrajina i Mađarska došli u kontakt s prvim kršćanskim misionarima i počeli prihvaćati kršćanstvo! Islam je, *in continuo* i to reprezentiran kroz postojanje moćnih evropskih islamskih država, prisutan na tlu Evrope već preko trinaest stoljeća. Ako već odavno niko, bilo u naučnim krugovima, bilo u masovnim medijima, ne govori o “neautohtonom” karakteru preko 97% stanovnika koji danas žive u sve tri Amerike, odnosno u Australiji, i “neautohtonosti” kršćanstva, koje je tamo promovisano u oficijelnu religiju, prije jedva tri stoljeća (na najvećem dijelu teritorije ovih kontinenata), niti spominje načine njegovog prisilnog uvođenja i metode sistematskog zatiranja i zabrane praktikovanja religija autohtonih stanovnika ovog ogromnog područja, onda je pogotovo krajnji čas da se prestane raspravljati o nekakvom navodno “neevropskom karakteru

islama”, utoliko više što je njegovo širenje bilo isključivo čin slobodnog izbora?⁸

- 4) Očito je, dakle, da je svaka diskusija usmjerena na osporavanje autentično multikulturnog, multietničkog i multireligijskog identiteta moderne Evrope ideološki motivirana, a ne činjenično zasnovana, te da je islamski identitet Evrope neporeciva naučna istina i imanentni element njene realnosti, kojem treba zahvaliti za neke od svojih najboljih i najplemenitijih društvenih tekovina moderne Evrope i svijeta! Prihvatanje ove istine ujedno označava i put samospoznaje, i obavezu odgovornosti i privilegiju evropskog čovjeka danas!

⁸ Iako je historijski nesumnjivi aspekt dosljedne i sistematski promovisane vjerske, kulturne, etničke i jezičke tolerancije islamskih država, posebno Osmanlijskog carstva (Osmanli devleta), dugo i sistematski ne samo ignorisan već i direktno negiran, unovije vrijeme javlja se sve veći broj studija koje ovu temu tretiraju u skladu s objektivnim historijskim činjenicama. Vidi, naprimjer, Benjamin Braude & Bernard Lewis eds. (1982). *Christians and Jews in Ottoman Empire: The Functioning of a Plural Society*. New York: Holmes and Maier.